

*Anna Pikulska-Radomska**

 <https://orcid.org/0000-0003-3691-3824>

DOKTOR IRENEUSZ JAKUBOWSKI (1952–2020)

Streszczenie. Ireneusz Jakubowski łączył w życiu zawodowym dwie pasje: prawo i muzykę. Był pasjonatem historii Polski, mnóstwo czytał i bardzo dużo wiedział. Jako prawnik koncentrował się na historii prawa rzymskiego oraz poglądach na prawo i jego nauczanie w Polsce. Jako solista na wielu scenach w kraju i za granicą śpiewał największe partie tenorowe w światowej literaturze muzycznej.

Słowa kluczowe: Ireneusz Jakubowski, prawo rzymskie, historia prawa polskiego

DOCTOR IRENEUSZ JAKUBOWSKI (1952–2020)

Abstract. Ireneusz Jakubowski combined two passions in his professional life: law and music. He was passionate about Polish history, he read a lot and knew a lot. As a lawyer, he focused on the history of Roman law as well as on the views on the law and its doctrine in Poland. As a soloist, he sang the greatest tenor parts in world music literature on many stages both in Poland and abroad.

Keywords: Ireneusz Jakubowski, Roman law, History of Polish law

Odszedł nasz Kolega i Przyjaciel. Nagle i przedwcześnie. Dzieci mówią często w takich sytuacjach: „to nie jest sprawiedliwe”.

Zatrudnienie na Uniwersytecie Łódzkim nieco przedłużył, mimo że miał bardzo rozbudowane plany na okres emerytury, na którą przeszedł z końcem września 2019 r. Chciał oczywiście poświęcić się rodzinie, ale nade wszystko czytać i podróżować. Wspominał nawet o miejscach. Odszedł 30 marca 2020 r., w pierwszych dniach pandemii (Bińczyk 2020; Chałat 2020).

Pracował bardzo intensywnie przez całe życie. W swojej aktywności zawodowej łączył dwie równoległe funkcjonujące pasje: prawo i muzykę. Najpierw ukończył studia prawnicze, uczestniczył w seminarium z prawa rzymskiego prowadzonym przez profesora Cezarego Kunderewicza i pod jego kierunkiem przygotował pracę magisterską o *furtum* w *Institucjach* gajusowych i justyniańskich (Archiwum n.d.). Wkrótce zaczął uczyć się śpiewu pod kierunkiem

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Prawa Rzymskiego, apikulska@wpia.uni.lodz.pl

wybitnego śpiewaka i nauczyciela, profesora Władysława Malczewskiego (Cyfrowe Muzeum n.d.).

Pracę w Katedrze Prawa Rzymskiego UŁ rozpoczął w 1973 r., zaraz po ukończeniu studiów, zatrudnienie to kontynuował nieprzerwanie do dnia odejścia na emeryturę. Prawu rzymskiemu antycznemu poświęcił swoją aktywność dydaktyczną (prowadził zarówno wykład kursowy, jak i ćwiczenia, ale też zajęcia monograficzne). Miałam z nim ćwiczenia na drugim roku – to on zachęcił mnie do udziału w seminarium z prawa rzymskiego, a z biegiem czasu – związania się na stałe z Katedrą Prawa Rzymskiego. Swoje zainteresowania badawcze skoncentrował na historii prawa rzymskiego w Polsce. To był oczywisty wybór: był pasjonatem historii Polski, mnóstwo na ten temat czytał i bardzo dużo wiedział. Rozprawę doktorską, przygotowaną pod kierunkiem prof. Cezarego Kunderewicza, poświęcił prawu rzymskiemu w polskiej myśli oświeceniowej. Recenzentami w przewodzie byli profesorowie Witold Wołodkiewicz i Jan Kodrębski. Praca została wyróżniona i dzięki temu opublikowana (Jakubowski 1984).

Potem, częściowo pod wpływem prof. Kodrębskiego, kolejnego kierownika Katedry Prawa Rzymskiego UŁ, swoją uwagę skoncentrował na prezentowanych na przełomie XVIII i XIX w. poglądach na prawo oraz jego nauczanie w Polsce. Z tych badań wykrystalizowało się zainteresowanie poglądami prawnymi Tadeusza Czackiego – prominentnej postaci swojej epoki. Czacki, dziś już nieco zapomniany, był uczestnikiem, a nawet kreatorem toczącej się w tym czasie dyskusji nad miejscem i rolą prawa rzymskiego w polskim systemie prawa. Właśnie jemu miała być poświęcona monografia habilitacyjna dr. Jakubowskiego. Pracy tej wprawdzie ostatecznie nie ukończył, ale opublikował szereg artykułów o charakterze przyczynkarskim (zob. niżej: Wykaz prac dr. Ireneusza Jakubowskiego). Prezentował też wyniki swoich badań na licznych konferencjach naukowych – zarówno w Polsce, jak i za granicą. Zresztą na konferencjach tych dawał się poznać także jako śpiewak: w czasie uroczystych kolacji na prośbę uczestników z wyrażoną przyjemnością wykonywał choćby którąś z pieśni neapolitańskich.

I tu czas na wątek drugiej (a może pierwszej?) pasji Irka. Zaraz po ukończeniu studiów muzycznych w 1978 r. został zaangażowany w Teatrze Wielkim w Łodzi, w którym debiutował jako tenor niewielką rolą w *Aidzie* Giuseppe Verdiego i z którym związał się na większość swojego artystycznego życia. W międzyczasie przez dziesięć sezonów śpiewał w Teatrze Muzycznym w Łodzi; przez dziesięć sezonów był też równolegle związany z operą w Bydgoszczy (Pruss, Weber 2002). Nie będzie przesadą stwierdzenie, że współpracował, choć nie na stałe, z wszystkimi właściwie scenami muzycznymi w Polsce. Miał w swoim repertuarze główne partie tenorowe w operach – od Belliniego do Pendereckiego, a także wielkie klasyczne role operetkowe i partie oratoryjne. Uczestniczył w licznych *tournees* artystycznych po całym świecie. Występował w Niemczech, Austrii, Szwajcarii, krajach Beneluksu, Wielkiej Brytanii, Korei Południowej, we Włoszech, Francji, na Malcie i Martynice. Nagrał kilka płyt dla wytwórni zagranicznych oraz

wykonał nagrania dla radia i telewizji (Cyfrowe Muzeum n.d.; Cyfrowe Archiwum n.d.; Opera Nova n.d.; Encyklopedia Teatru n.d.).

W 2009 r. Teatr Wielki zorganizował benefis Ireneusza Jakubowskiego w trzydziestolecie pracy artystycznej (Pawłowski 2009). Uczestniczyłam w tym wydarzeniu. W programie była *Carmen* Bizeta, pięknie zaśpiewana. Partię Don José w tej operze Irek zawsze uważał za swoją popisową (w operetce taką jego „wizytówką artystyczną” była rola księcia Su-Czonga w *Krainie uśmiechu* Lehara – wykonywał ją około 200 razy na scenach krajowych, a także w Niemczech, Austrii i Szwajcarii).

Z końcem września 2019 r. ostatecznie zakończył pracę na Uniwersytecie. Zachęcaliśmy go do dalszego udziału w cotygodniowych posiedzeniach Kate-dry – czy to naukowych, czy to czysto organizacyjnych. Zaproszenie przyjął, ale od razu zaznaczył, że ze względu na liczne zaplanowane zajęcia nie zawsze będzie mógł w nich uczestniczyć. I rzeczywiście, zobaczyliśmy się zaledwie kilka razy. Potem zaczęła się pandemia, potem Irek znalazł się w szpitalu, potem z nim rozmawiałam przez telefon, potem ktoś inny zadzwonił...

Odszedł Kolega i Przyjaciel. Nagle i przedwcześnie. To nie jest sprawiedliwe.

Niniejszy tom poświęcamy pamięci dr. Ireneusza Jakubowskiego. Ze względu na ograniczenia objętościowe czasopisma zaprosiliśmy do niego tylko niektórych kolegów ze środowiska romanistów prawniczych i historyków prawa: tych, którzy najbliżej byli z nim związani naukowo i towarzysko. Tematyka artykułów zamieszczonych w tomie pozostaje w związku z jego osobą i szeroko pojętymi zainteresowaniami.

BIBLIOGRAFIA

- Archiwum Uniwersytetu Łódzkiego. Dział Kadr. N.d. „Dr Ireneusz Jakubowski”.
- Bińczyk, Jarosław. 2020. „Zmarł Ireneusz Jakubowski, śpiewak operowy i wykładowca prawa rzymskiego UŁ”. *Gazeta Wyborcza*, 30 marca 2020 r. <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,25831331,umarl-ireneusz-jakubowski-spiewak-operowy-i-wykladowca-prawa.html> (dostęp 6.10.2022).
- Chałat, Ewa. 2020. „Bydgoszcz. Opera Nova: (Za)duszki sceniczne”. *Encyklopedia Teatru Polskiego*, 2 listopada 2020. <https://encyklopediateatru.pl/artykuly/297193/bydgoszcz-opera-nova-zaduszki-sceniczne> (dostęp 6.10.2022).
- Cyfrowe Archiwum Teatru Muzycznego w Łodzi. N.d. „Ireneusz Jakubowski”. <https://www.teatrumuzyczny.lodz.pl/odszedl-ireneusz-jakubowski> (dostęp 6.10.2022).
- Cyfrowe Muzeum Teatru Wielkiego w Łodzi. N.d. „Ireneusz Jakubowski”. <https://cyfrowemuzeum.operalodz.com/person/ireneusz-jakubowski/?lang=pl> (dostęp 6.10.2022).
- Encyklopedia Teatru Polskiego. N.d. „Ireneusz Jakubowski”. <https://encyklopediateatru.pl/osoby/7828/ireneusz-jakubowski> (dostęp 6.10.2022).
- Jakubowski, Ireneusz. 1984. *Prawo rzymskie w projektach kodyfikacyjnych polskiego Oświecenia*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

- Opera Nova w Bydgoszczy. Historia. N.d. „Ireneusz Jakubowski”. http://www.opera.bydgoszcz.pl/Ireneusz_Jakubowski,210 (dostęp 6.10.2022).
- Pawłowski, Dariusz. 2009. „Jubileusz Ireneusza Jakubowskiego”. *Dziennik Łódzki*, 27 lutego 2009 r. <https://dzienniklodzki.pl/jubileusz-ireneusza-jakubowskiego/ar/88900> (dostęp 6.10.2022).
- Pruss, Zdzisław. Alicja Weber. 2002. *Bydgoski leksykon operowy*. Bydgoszcz: Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne, Wydawnictwo Margrafen.

WYKAZ PRAC DR. IRENEUSZA JAKUBOWSKIEGO

Monografia

1984. *Prawo rzymskie w projektach kodyfikacyjnych polskiego Oświecenia*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Rozdziały w monografiach

2000. „Kilka uwag o działalności Tadeusza Czackiego jako prawnika”. W *Profesorowi Janowi Kodrębskiemu in memoriam*. Red. Anna Pikulska-Robaszkievicz. 71–79. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
2000. „Tadeusz Czacki – Jurist, Rechtshistoriker oder Aniquitätensammler”. W *Au-delà des frontières. Mélanges de droit romain offerts à Witold Wołodkiewicz*. Red. Maria Zabłocka, Jerzy Krzynówek, Jakub Urbanik, Zuzanna Służewska. Vol. 1. 343–354. Varsovie: Liber.
2001. „Kilka uwag o Janie Wincentym Bandtke – znanym czy może zapoznanym historyku prawa i romanście”. W *Honeste vivere... Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*. Red. Ewa Gajda, Andrzej Sokala. 65–73. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
2001. „Romanistyczne akcenty w działalności Tadeusza Czackiego w związku z 200-leciem ukazania się tomu I «O litewskich i polskich prawach»”. W *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka: materiały ogólnopolskiej konferencji historyków prawa, Ustroń, 17–20 września 2000 r.* Red. Adam Lityński, Marian Mikołajczyk. Tom 2. 60–68. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
2005. „Elementy rzymskiego prawa karnego w dziełach Tadeusza Czackiego”. W *Contra leges et bonos mores: Przepiękstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*. Red. Henryk Kowalski, Marek Kuryłowicz. 101–108. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
2008. „Z badań nad prawem rzymskim w twórczości Tadeusza Czackiego”. W *Leges sapere: studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*. Red. Wacław Uruszczak, Paulina Święcicka, Andrzej Kremer. 189–199. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
2010. „Z problematyki *furtum* w Instytucjach Gaiusa i Instytucjach Justyniana”. W *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w prawie rzymskim*. Red. Krzysztof Amielińczyk, Antoni Dębiński, Dariusz Słapek. 79–88. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
2015. „Cesarz Justynian – człowiek i prawodawca w opinii Tadeusza Czackiego”. W *Justynian i prawo rzymskie*. Red. Krzysztof Szczygielski. 155–168. Białystok: Wydawnictwo Prymat.
2015. „Jan Kodrębski (1936–1997)”. W *70 Lat Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego*. Red. Agnieszka Liszewska, Anna Pikulska-Radomska. 93–98. Współautorzy Anna Pikulska-Radomska, Zbigniew Rau. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
2016. „O prawie rzymskim w *opus magnum* Tadeusza Czackiego słów kilka”. W *Nil nisi veritas. Księga dedykowana Prof. Jackowi Matuszewskiemu*. Red. Marcin Głuszak, Dorota Wiśniewska-Józwiak. 345–356. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

2016. „Some remarks about Roman law in Tadeusz Czacki's opus magnum”. W *Mater Familias: Scritti romanistici per Maria Zabłocka*. Red. Zuzanna Benincasa, Jakub Urbanik. 285–293. Varsavia: The Journal of Juristic Papyrology. Supplements XXIX.
2016. „Wielowymiarowość tradycji prawa rzymskiego w polskiej kulturze prawnej”. W *Nowe czytanie tradycji*. Red. Ewa Nowina-Sroczyńska, Sebastian Latocha. 234–244. Łódź: Interdyscyplinarne Centrum Badań Humanistycznych, Uniwersytet Łódzki.
2017. „Nauczanie prawa rzymskiego w Polsce w końcu XVIII i na początku wieku XIX”. W *Semper fidelis: Prace dedykowane pamięci Prof. Janusza Sondla, legendzie krakowskiego fakultetu prawniczego*. Red. Dorota Malec, Łukasz Marzec, Tomasz Palmirski. 133–143. Kraków: Poligrafia Salezjańska.
2018. „Profesorowie Cezary Kunderewicz i Jan Kodrębski – polscy romaniści drugiej połowy dwudziestego wieku”. W *Ad laudem magistri nostri: Mistrzowie. Dzieła polskiej romanistyki*. Red. Ewa Gajda. 49–63. Toruń: Wydawnictwo „Dom Organizatora”.
2019. „Czy o prawie rzymskim można śpiewać?” W *Ius est ars Boni et Aequi. Sztuka w prawie, prawo w sztuce*. Red. Antoni Dębiński, Maciej Jońca, Izabela Leraczyk. 93–101. Lublin: Wydawnictwo KUL.
2020. „Rzymskie przeszukanie *perquisitio lance et licio* w opinii Tadeusza Czackiego”. W *Cui bono? Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Annie Pikulskiej-Radomskiej*. Red. Łukasz Jan Korporowicz, Dagmara Skrzywanek-Jaworska. 189–196. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Artykuły naukowe

1978. „Hugo Kołłątaj a prawo rzymskie”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 30(2): 71–92.
1978. „Stanowisko pretora w Kodeksie Teodozjańskim i Nowelach Postteodozjańskich”. *Acta Universitatis Lodziensis* 32: 35–45.
1981. „Józef Wybicki a prawo rzymskie”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 4: 58–77.
1986. „Elementy rzymskiego prawa rzeczowego i obligacyjnego w Zbiorze praw... Andrzeja Zamoyskiego i tak zwanym Kodeksie Stanisława Augusta”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 21: 173–196.
1988. „Walenty Dutkiewicz et la tradition du droit romain”. *Index. Quaderni camerti di studi romanistici* 16: 259–270.
1988. „Walenty Dutkiewicz wobec tradycji prawa rzymskiego”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 38: 131–153.
1994. „Władysław Holewiński wobec tradycji prawa rzymskiego”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 61: 43–54.
2005. „Tadeusza Czackiego «Rozprawa o Żydach» a prawo rzymskie”. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 72: 9–20.
2008. „Kilka słów o obowiązywaniu prawa rzymskiego w dawnym prawie polskim w świetle dzieła Tadeusza Czackiego «O źródłach praw, które miały moc obowiązującą w Polsce i w Litwie»”. *Acta Universitatis Wratislaviensis: Prawo CCCV* (3063): 95–103.
2009. „Kodyfikacje prawa polskiego w wieku Oświecenia i spór o rolę prawa rzymskiego na początku XIX stulecia”. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 80: 103–113.
2013. „Twórcy i apologety prawa rzymskiego w opinii Tadeusza Czackiego”. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 88: 49–70.
2015. „Rozważania o prawie i jego nauczaniu w korespondencji Hugona Kołłątaja z Tadeuszem Czackim”. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 96: 81–94.
2018. „«Gai Institutiones» według Cezarego Kunderewicza”. *Łódzkie Studia Teologiczne* 27: 41–47.

Varia

1991. „P. Birks (ed.), *New Perspectives in the Roman Law of Property. Essays for Barry Nicolas*. Oxford (1989), X + 233 p.” [recenzja]. Współautorka Anna Pikulska. *Revue historique de droit français et étranger* 69(2): 234.
1997. „Wyzwalał naukowe pasje. Wspomnienie o prof. Janie Kodrębskim”. *Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego* 44(3): 20.
2001. „Międzynarodowa konferencja naukowa dla uczczenia pamięci profesora Jana Kodrębskiego”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 53(2): 295–296.
2002. „Marzena Dyjakowska, *Prawo rzymskie w Akademii Zamojskiej w XVIII wieku (The Roman law at the Academy of Zamość in the XVIII cent.)*, Lublin (2000), 308 ss.” [recenzja]. *Orbis Iuris Romani* 7: 158–159.
2003. „Kilka słów w związku z listem do redakcji Stanisława Salmonowicza”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 55(2): 453–454.
2003. „Piotr Niczyporuk, *Żałoba i powtórne małżeństwo wdowy w prawie rzymskim (= Trauer und nochmalige Heirat von der Witwe im Römischen Recht)*, Białystok (2002), 163 ss.” [recenzja]. *Orbis Iuris Romani* 8: 115–116.
2003. „Posiedzenie Katedr Prawa Rzymskiego”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 55(2): 446–447.
2003. „Rafał Wojciechowski, *Societas w twórczości glosatorów i komentatorów (= Societas in Werken von Glossatoren und Kommentatoren)*, Wrocław (2002), 230 ss.” [recenzja]. *Orbis Iuris Romani* 8: 116–118.
2005. „Marek Kuryłowicz, *Prawo rzymskie. Historia, tradycja, współczesność*, Lublin 2003, 173 ss.” [recenzja]. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 57(1): 407–408.
2005. „Sławomir Godek, *Elementy prawa rzymskiego w III Statucie Litewskim (1588)*, Warszawa (2004), 231 ss.” [recenzja]. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 57: 411–412.
2013. „Egon Flaig, *Zrytualizowana polityka. Znaki, gesty i władza w starożytnym Rzymie*, Poznań (2013), 276 ss.” [recenzja]. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 89: 183–188.
2014. „Sławomir Godek, *III Statut Litewski w dobie porozbiorowej*, Warszawa (2012), 810 ss.” [recenzja]. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 93: 133–136.
2015. „Marek Kuryłowicz, *Scripta minora selecta. Ausgewählte Schriften zum römischen Recht*, Lublin (2014), 292 ss.” [recenzja]. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 94: 179–183.
2016. „Janusz Sondel, *Przywileje fundacyjne Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Przywilej nadania szlachectwa jego profesorom (z historyczno-prawnym komentarzem)*”, Kraków (2015), 354 ss.” [recenzja]. *Studia Prawno-Ekonomiczne* 99: 169–172.

(oprac. Joanna Kulawiak-Cyrankowska)